

Veere

Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Het prachtige historische stadje Veere is zo klein als een dorp. Toch had het lange tijd veel macht, invloed en rijkdom. Kunst en cultuur waren er belangrijk en er was een bloeiende handel en scheepvaart. Dat veranderde in de 19e eeuw, toen de (Schotse) handelaren wegtrokken, de haven verzandde en de visserij vrijwel verdween. Veere verarmde. Echter rond 1850 werd Veere herontdekt door toeristen en kunstenaars. Ook de visserij kwam terug, dankzij infrastructurele ingrepen.

De schilders Cornelis Springer en Johannes Bosboom behoorden tot de eersten die Veere bezochten en er werkten. Vanaf 1890 gingen kunstenaars zich in Veere vestigen, waaronder de kunstenaarsfamilies Plasschaert, Vaarzon Morel en Góth. Velen volgden en het Veerisme ontstond: de zoete ziekte van de verliefdheid op Veere. De Veeristen waren allen individualisten, van een school was geen sprake. Wel ontstonden er vriendschappen, zowel tussen schilders onderling als tussen schilders en bewoners. De wandeling gaat eerst door het schilderachtige stadje, vol met historische gebouwen en veel huizen die nu rijksmonument zijn. Een bezoek aan Museum Veere, op twee historische locaties - het stadhuis en de Schotse Huizen -, is een must. Daarna loop je het stadje uit, langs het Veerse Meer en door het Veerse Bos. De wandeling gaat - na een laarzenpad! - door het dorpje Zanddijk om vervolgens langs het kanaal en een oude singel weer in Veere uit te komen.

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Routebeschrijving

1. Vanaf de laaggelegen parkeerplaats Bastion neem je het trappetje omhoog tussen de parkeerplaats en de haven. De haven was belangrijk voor de varende schilders die Veere aandeden, zoals W.O.J. Nieuwenkamp, Louis Bron en de Engelsman Arthur Briscoe. Sommige van die schilders werden blijvers, zoals de Vlaamse Duitser Walter von Bernuth.

Vanaf het trappetje ga je met het gezicht op de haven RA en neem je LA het grindpad langs het water aan je linkerhand. Je komt uit op de Kaai. Ga de eerste straat RA (Wijngaardstraat). Ga even het eerste straatje links (Simon Oomstraat) in. Hier staat aan je rechterhand op nummer 3 huis Het Cromhout, een voormalig pakhuis uit 1472 en één van de eerste stenen pakhuizen in Veere. De zoon van Veerse Joffer Lucie van Dam van Isselt, liet het in 1933 verbouwen tot een huis. Later woonde hier tekenaar, graficus en postzegelontwerper, Dirk van Gelder, getrouwd met de kleindochter van Anton Mauve. Je loopt terug en slaat LA (Wijngaardstraat). Loop verderop door het poortje het terrein op van de Grote of Onze-Lieve-Vrouwekerk, een imposant laatgotisch bouwwerk, onder meer geschilderd door Lucie van Dam van Isselt (A).

A. Veeristen en Veerse Joffers

Naast de 24 'Veeristen', de mannelijke kunstschilders die een groot deel van hun arbeidzame leven in Veere woonden en werkten, waren er de 'Veerse Joffers', negen in totaal. Lucie van Dam van Isselt, bloemschilderes bij uitstek, was de eerste vrouw die zich als zelfstandig kunstenaar in Veere vestigde, in 1907. De meesten hadden veel gereisd en waren niet onbemiddeld. De Joffers schilderden veel stillevens en portretten, maar ook wel interieurs en landschappen.

Er kwamen ook veel 'passanten' naar Veere, zoals de Amerikaan George Hitchcock, na zijn Egmondse periode (zie Egmond), en Charley Toorop. De Zeeuwse schilder Ewoud de Kat kwam regelmatig naar Veere.

Ga vóór de kerk LA en houd de kerk aan je rechterhand. Je komt uit op een straat (Kapellenstraat), waar je LA gaat. Op nummer 5 (Den Eenhoorn), verderop in deze straat, woonden Veerse Joffers Jemmy van Hoboken en Bas van der Veer. Toen Jemmy een relatie kreeg met de getrouwde, gereformeerde dominee, moest ze met hem Veere ontvluchten en vestigde ze zich in Blaricum.

Loop terug en neem de eerste straat LA (Oliemolenstraat) tot huis In d'Olijmolen op nr. 4. Hier woonde schilder Dirk Koets. Loop verder over het straatje schuin door het plantsoen. Rechts staat het standbeeld van Adriaen Valerius, tekstdichter en componist. Loop door tot de muur, waar je LA gaat. Je komt op de Markt, waar je RA gaat. Op nummer 33 opende de Antwerpse schilder, 'Veerse Vlaming' Alfons van Dijck de Veersche Kunsthandel. Het is nu Kunsthuis Veere. Ga om het plantsoen naar links. Op nr. 28 was het kunstenaarspension De Garnaal (B).

De Garnaal, een culturele ontmoetingsplaats

Op 14 mei 1913 trouwde visser Hendrik (Eine) Verlinde met dienstbode Jo Geschiere. Ze vestigden zich in Veere waar ze rond 1925 pension De Garnaal begonnen op Markt 28. Het pension trok veel kunstenaars, waaronder Charley Toorop en ook schrijver Hendrik Willem van Loon, met wie Eine bevriend raakte. Eine en Jo figureren in Van Loon's boek Pioniers der vrijheid.

Graficus, schilder en zeezeiler Rudolf Schönberg kwam er ook veel. Hij trouwde in 1937 met het buurmeisje van De Garnaal, de Veerse architectendochter en violiste Rie Goethals. Beiden (Schönberg was Joods) gingen in WOII in het verzet, maar dat liep fout. Rie werd opgepakt en geïnterneerd in Ravensbrück, dat zij overleefde. Schönberg's verzetsgroep werd verraden en hij werd geëxecuteerd. Hij werd postuum geëerd als Veerist. De Garnaal hield tijdens de oorlog op te bestaan.

Op nummer 22 was het woonhuis De Goutsbloeme van Veerse Joffer Sárika Góth, dat eerder van haar ouders Maurice en Ada, beide kunstschilders, was. Sárika overleed er in 1992 (E). Steek bij nummer 20 door naar de overzijde van de Markt en ga daar RA. Bij het prachtige Stadhuis, gebouwd tussen 1474 en 1517 en ook onderdeel van Museum Veere, neem je weer de bocht om het plantsoen heen naar rechts terug, naar de overzijde van de Markt.

Neem het eerste straatje LA (Vuilstraat) en weer de eerste straat LA (Kraanstraat). Op nr. 2 is de woning De Pinksterblomme (C). Ook de Franse schilder Henri Le Fauconnier woonde met zijn vrouw Marousia, schilderes, in 1914 enkele maanden in deze straat (G).

C. De Pinksterblomme, huis van communiste en Joffer Anneke van der Feer

Anneke kwam hier in 1951 wonen met haar vriend, beeldhouwer Herman Schutte, ook communist. Van der Feer had vóór WOII een relatie met Joris Ivens. Ze woonde 3 jaar in Moskou (ook zonder Ivens). Schutte en Van der Feer werden op verzoek van de BVD door een inwoner in de gaten gehouden, maar 'er was geen sprake van overdreven dienstijver'. Schutte kreeg juist een opdracht om een gevelsteen te ontwerpen voor de calvinistische dichter en vrijheidsstrijder Adriaen Valerius.

2. Aan het eind, voor de jachtclub, ga je RA de Kaai op. De Kaai was de plek van waaruit je kon kijken naar het binnenvaren van de hoogaarzen, de elegante vissersboten, en het lossen van de vangst. Aan de Kaai woonden de notabelen en ook veel kunstenaars, zoals Lucie van Dam van Isselt en Vaarzon Morel sr. De Kaai kent zeer veel 17e en 18e eeuwse rijksmonumenten. Boven de deur van Kaai 8 zie je een gevelsteen, gemaakt door Veerist Philip ten Klooster, beeldhouwer en tekenaar.

Loop door tot de Campveerse toren, al eeuwen een herberg. Het naambord van de stadsherberg is gemaakt door Joffer Bas van der Veer. Willem van Oranje liet hier zijn bruiloftsmaal aanrichten. De vader van de huidige eigenares kocht toen hij eigenaar was verschillende schilderijen, onder meer van Dirk Koets, een goede kennis. De schilderijen, waaronder een schilderij van de Grote Kerk van Charley Toorop, die hier verbleef in haar laatste zomer, hangen nog steeds in de eetzaal (te bezichtigen als men daar eet). In een kleine zaal is een grote muurschildering van verschillende schilders, waaronder Charley Toorop en Dirk Koets, te zien.

Ga onder het gebouw door naar de waterkant, sla LA en loop om Jachtclub Veere naar links, weer naar de Kaai. Hier RA. De huizen De Harpe, De Zeven Sterre en De Mutse waren eigendom van Joffer Mies Callenfels-Carsten en haar man. Op nr. 23, in huis Bordeaux Oxhooft, woonde de Belgische schilder Walter Vaes. Daarnaast zie je de Schotse huizen, Het Lammeken en De Struijs, nu een museum, met een zeer rijke historie (D). Loop verder over de Kaai. Op de hoek met de Markt staat een voormalig katholiek kerkje waar Toorop nog voor verfraaiingen heeft gezorgd bij de bouw.

Net om de hoek, Markt 2-4, staan de huizen De Kolve en De Fontuyne, waar Van Dam van Isselt enige tijd woonde. Je keert terug naar de Kaai, waar je LA gaat tot de houten brug.

D. De Schotse Huizen en de familie Ochs/Oakes

Deze huizen herinneren aan de handelsrelatie met Schotland, toen Veere in 1541 de stapelplaats werd voor Schotse goederen, waaronder wol. De Londense mecenas en entrepreneur Albert Ochs kocht 'De Struijs' in 1896 als vakantiehuis, kort na zijn eerste bezoek aan Veere per zeilboot. Ochs ging er in 1916 wonen. Dochter Alma Oakes (verengelsing van 'Ochs') verbleef er regelmatig.

Ochs sloot vriendschap met verschillende kunstschilders. In navolging van Domburg ging hij in De Struijs (verkoop-)tentoonstellingen organiseren onder de naam 'De schilders van Veere', waar maar een klein deel van de schilders uit Veere aan deelnam. Ook buurhuis Het Lammeken werd later betrokken bij de expositieruimte. Zadkine en zijn vrouw Prax hebben er ook geëxposeerd. Ochs overleed onverwacht tijdens een bezoek aan Barbizon in 1921, maar Alma nam het stokje over. De Schotse huizen trokken tussen de twee wereldoorlogen duizenden bezoekers, ook schrijvers en componisten. In WOII vluchtte Alma naar Londen. In 1947 kwam zij terug naar Veere en schonk De Struijs aan de Staat der Nederlanden onder de voorwaarde het pand als museum te exploiteren. Vanaf 1952 werden de zomertentoonstellingen hervat.

3. Ga RA over de houten brug. Ga kort naar rechts. Hier was de oude werf met het Werfhuis, nu restaurant, waar verschillende schilders gewoond hebben: Bernard Plasschaert, W.F.A.I. Vaarzon Morel (E) en Alfons van Dijck. Loop terug, sla RA bij het bordje Bastion en loop met een bocht naar rechts. Na de bocht ga je links een trapje op. Sla LA en volg het pad tot je via twee trappen naar beneden bij een stenen onderdoorgang komt (Stenen Beer), waar je doorheen loopt. Aan het eind RA - trap op en af - richting het water. Vlak voor het strandje ga je LA. Je loopt hier langs wat eens het Veerse Gat was, een open verbinding met zee. Het werd in 1961 in het kader van de Deltawerken afgesloten en werd het Veerse Meer, wat het einde van de vissers en haven betekende.

E. Kunstenaarsfamilies in Veere

Bernard Plasschaert was de eerste kunstschilder die zich in december 1892 met zijn gezin in Veere, in Het Werfhuis, vestigde. Zoon Albert August was ook schilder. Bernard was tekenleraar aan de HBS te Delft, waar hij ook Jan Toorop onder zijn leerlingen had. In 1910 kwam W.F.A.I. (Wilhelm of Willem) Vaarzon Morel, die eerder in Oosterbeek woonde, met zijn gezin naar Veere. Het was het begin van drie generaties kunstenaars die kortere of langere tijd in Veere woonden, onder meer in huis Den Spieghel aan de Kaai en in Het Werfhuis. Er woonden meer kunstenaarsfamilies in Veere: de families Ten Klooster en Lensvelt (F). Het Hongaarse gezin Góth, vader Maurice, moeder Ada en dochter Sáríka, vluchtte in WO I via België eerst naar Domburg, waar Maurice contact had met Toorop. Uiteindelijk vestigden zij zich in Veere. Sáríka was de laatste Veerse joffer.

4. Neem verderop het eerste pad LA (vlak voor een klein steigertje aan je rechterhand) en ga een trap omhoog de dijk op. Ga na de trap en hek direct rechts de dijk op. Loop over de dijk langs het Veerse Meer waar je verderop een jachthaven ziet. Aan de overkant van de jachthaven, waar basaltblokken liggen, was het Dijkhuis, huis van de kunstenaarsfamilie Lensvelt (F). Loop door tot een picknicktafel en een gekleurd beeld, het inundatiemonument. Ga vóór de picknicktafel de trap af, steek fietspad en weg over.

F. Het Dijkhuis

Het Dijkhuis, ook wel 'het Witte Huis' (uit de 17e of begin 18e eeuw) was lang woning voor de dijkmeester. In 1918 werd het gekocht door het Amsterdamse kunstenaarsechtpaar Frits Lensvelt (decor- en binnenhuisontwerper en kunstschilder/graficus) en Nell Bronger (kostuumontwerpster). Hun zoon Frits werd ook graficus. Ze raakten bevriend met de Veerse kunstenaars. In de jaren '30 woonde het gezin weer in Amsterdam en diende het huis als vakantieverblijf. Het werd (deels) verhuurd, o.a. aan Claire Bonebakker. Lensvelt en zij woonden er allebei toen ze in 1942 op last van de Duitse bezetter het Dijkhuis moesten ontruimen voor de inkwartiering van Duitse soldaten. In oktober 1944 werd de dijk gebombardeerd door de RAF om Walcheren onder water te zetten. In juni 1945 keerde Lensvelt terug en zag dat zijn geliefde plekje voorgoed verdwenen was. Hij raakte in een depressie en stierf kort daarna aan een longontsteking in het ziekenhuis van Middelburg.

5. Je komt uit bij een halve cirkel met banken en informatiepanelen. Hier loop je omlaag. Je komt via een trap uit op een paadje dat je met het water aan je linkerhand blijft volgen, het Veerse Bos met krekens in. Dit gebied is ontstaan ten gevolge van de inundatie in WOII. Loop door tot je bij een weg komt en ga LA. Sla direct na de brug een pad naar links op. Negeer een pad naar rechts en vervolg het pad langs het water. Je komt bij een eilandje met bank en blijft het pad langs het water vervolgen tot je op een vlonder komt. Hier ga je RA en direct daarna LA. Neem - na een bocht - het eerste pad RA. Je kruist een ruiterspad en verderop nog enkele paden. Loop door tot een T-splitsing bij heg. Hier ga je RA en dan LA de weg op (Landschuurweg). Deze weg kruist een watergang en komt uit op een weg met fietspad, de Kreekweg. Hier ga je links over het fietspad. Dit pad volg je enige tijd, eerst door een bosachtig stuk, dan een brug over. Loop door tot de weg uitkomt op een bredere weg, die je oversteekt. Ga LA over het fietspad.
6. Na het water aan je rechterzijde ga je bij een paaltje (knooppunt 17) RA een laarzenpad op. Loop langs het water. Je komt uit op een grindpad dat naar een weg voert, de Veerseweg, waar je LA gaat. Je bent nu in het dorp Zanddijk (G), waar verschillende schilders, zoals Anton Erkelens en Dirk Koets, geschilderd hebben.

G. Le Fauconnier

De Franse schilder Henri Le Fauconnier, die het kubisme naar Nederland bracht, kwam in 1914 naar Veere, op aanraden van kunstvriend Conrad Kickert. Hij arriveerde met zijn vrouw Maroussia per rijtuig met paarden, herdershonden en veel kisten en koffers - waarschijnlijk per abuis - in Zanddijk en trok veel bekijks. Het echtpaar verbleef daar één nacht. In Veere vestigden ze zich in de Kraanstraat en bleven er enkele maanden. Daarna trok het echtpaar naar Amsterdam, maar kwam nog wel eens terug naar Veere.

Schuin tegenover huisnummer 34 zie je een ijzeren hek, de toegang tot een oude begraafplaats. Hier liggen verschillende schilders begraven, waaronder W.F.A.I. Vaarzon Morel, Alfons van Dijck, Dirk Koets. Het kleurrijke graf is van Reimond Kimpe, Vlaams schilder en activist, die na WOI naar Middelburg vluchtte, omdat hij als Vlaamse separatist ter dood veroordeeld was.

Vervolg de Veerseweg en loop door tot een parkeerterrein rechts, waar je kort RA gaat en direct daarna LA (Veerseweg). Aan het eind van de weg ga je RA (Sluisweg). Vervolg de weg en ga voor het gemaal langs. Ga daarna RA en kort daarna een trapje op naar het kanaal.

7. Ga linksaf over het pad langs het kanaal. Halverwege de parkeerplaats kun je linksaf een trapje op de dijk op en weer af. Ga RD en loopt door tot de Veerseweg, die je oversteekt. Je komt op een pad langs een sloot. Dit pad komt uit op een weggetje ('t Singeltje), waar je RA gaat. Je komt langs een huis op nr. 3, dat gebouwd is door schilder Walter von Bernuth. Het is geïnspireerd op het Dijkhuis, waar Von Bernuth aan gehecht raakte toen hij het huurde.

Vervolg het weggetje tot je bij een bredere weg komt. Deze steek je schuin over tussen twee heggen. Deze straat (Warwijcksestraat) vervolgen tot je bij een wit huis links de Molenwal ziet. Ga LA de Molenwal in. Verderop zie je de witte molen De Koe uit 1909 (geschilderd door W.F.A.I. Vaarzon Morel). Maar voor je daar bent sla je RA een pad in dat je terugbrengt naar het Bastion, startpunt van de wandeling.

Praktische informatie

Historisch beeldmateriaal, vooral schilderijen, staan in de wandelgids Naar de natuur. Wandelen in en rond kunstenaarskolonies

Museum

Museum Veere is gevestigd in de Schotse Huizen, Kaai 25 en het Stadhuis, Markt 5.

Deze wandeling staat ook in 'Naar de natuur', wandelen in en rond kunstenaarskolonies. Deze wandelgids wordt uitgegeven bij Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. De gids is te bestellen op www.gegarandeerdonregelmatig.nl.

4 **Neem een abonnement!**
Meer dan 1500 wandelkaarten

voor slechts
€ 13,50